1. «Історія української літератури: у 12 т. / Національна академія наук України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Т. 4: Тарас Шевченко». Київ: Наукова думка. 2014. 783 с.

2. Чамата Н. «Лірика Тараса Шевченка. Аналізи й інтерпретації». Київ: Видавничий Дім «Києво-Могилянська Академія». 2014. 294 с.

3. Шевченко Т. Г. «Повне зібрання творів: у 12 т.». Київ: Наукова думка, 2001. Т. 1. 784 с.

4. （乌克兰）谢甫琴科著; 戈宝权等译. «谢甫琴科诗选». 上海: 上海译文出版社. 1983. 423 页.

5. （乌克兰）谢甫琴科著; 戈宝权译. «谢甫琴科诗集». 北京: 人民文学出版社. 2015. 410 页.

УДК 81'344.24

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Олеся ВДОВИЧ, Ірина БАБІЙ

Науковий керівник – Ірина БАБІЙ, доцент кафедри українознавства та міжкультурної комунікації
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Транслітерація – це процес передачі тексту, написаного однією графічною системою (наприклад, кирилицею), засобами іншої графічної системи (найчастіше латиницею) з максимальним збереженням літерного складу. На відміну від перекладу, який передає зміст, або транскрипції, що орієнтується на звучання, транслітерація фокусується на точній відповідності символів. У сучасному світі, де цифрові

комунікації є невід’ємною частиною нашого життя, транслітерування стало не просто лінгвістичним терміном, а щоденною необхідністю для мільйонів користувачів, програмістів та мандрівників.

З появою інтернету багато систем не підтримували кирилицю, що спонукало користувачів писати повідомлення латинськими літерами, транслітеруючи на власний розсуд. Сьогодні є низка цифрових сервісів (ISO 9, ТКПН, BGN/PCGN, ALA-LC та ін.), за допомогою яких можна швидко здійснити транслітерацію.

Необхідність у транслітерації виникла в кін. 19 ст. (у процесі створення прусських наукових бібліотек) для того, щоб включити в єдиний каталог праці, написані мовами, які базуються на латинських, кириличних, арабських, індійських та інших системах письма [4, с. 691-692]. Інструкції з транслітерації, складені з цією метою, стали в 20 ст. основою стандарту для перекладу нелатинських систем письма на латиницю.

На початку XIX ст. переважна частина українських земель (Лівобережна, Слобідська, Правобережна та Південна Україна) входила до складу російської імперії, на теренах якої використовували систему транслітерації, яку створило російське поштово-телеграфне відомство, а у 1911 р. Міжнародне географічне товариство уклало свою систему транслітерації географічних назв. На західноукраїнських землях, що перебували тривалий час у складі Австро-Угорщини та Польщі, всі офіційні записи робили, відповідно, польською та німецькою мовами. Прикметно, що вихідці з цих земель в еміграції продовжували

використовувати звичну для них форму запису. Характерною ознакою цієї системи транслітерації є використання літер c, w, j, буквосполучень cz та sz, наприклад: Wira Wowk, Roman Smal-Stocki [2, с. 543].

Після об’єднання українських земель у складі УРСР транслітерації не надавали належної уваги, адже часто українські географічні назви та власні імена і прізвища відтворювали не з оригіналу, а з мови-посередника – російської, наприклад: Odessa (Одеса), Lvov (Львів), Rovno (Рівне), Kiev (Київ), Yarinich (Яринич), Olga (Ольга), тому українська мова на довгі роки отримала неправильні латиничні відповідники (г-g; ґ-g; и-i; і-i; х-h), а з проголошенням незалежности у 1991р. у системі транслітеруванні запанував хаос, до прикладу, українське прізвище «Бабій» мало кілька варіантів передавання латинкою: Babiy, Babij, Babii.

Сьогодні основним документом, який визначає правила транслітерації є Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею. Однак, на слушну думку М. Вакуленка, ця постанова є дискусійною, оскільки зорієнтована не на українське, а на англійське та російське звучання [1]. Зокрема, проблемним є відтворення літери «ї» після апострофа та після голосного звука, також латиницею не передають м’який знак та апостроф [3, с. 27], що спотворює українську мову та прирівнює її до російської, унеможливлюючи ретранслітерацію. Натомість нормативним документам, який відповідає міжнародним вимогам до транслітераційних стандартів, узгоджується з вимогами Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» є національний транслітераційний стандарт ДСТУ 9112:2021 «Інформація і

документація. Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання» (ДСТУ 9112).

Однією з ключових сфер застосування транслітерації є офіційна документація. Видача закордонних паспортів, посвідчень водія міжнародного зразка, банківських карток – усе це базується на суворих правилах транслітерації. Помилка навіть в одному символі може призвести до юридичних проблем, тому автоматизація цього процесу є критично важливою.

Окремої уваги заслуговує культурний аспект аналізованої проблеми – транслітерації власних назв. Адже власні назви, що акумулюють культурно-історичну, соціальну, правову та ідентифікаційну інформацію, є маркерами національної культурної присутності у міжнародному інформаційному середовищі. Зокрема, тривала боротьба за використання «Kyiv» замість російського варіанту «Kiev» у міжнародних авіасполученнях та пресі – переконливий приклад того, як одна змінена літера в транслітерації може стати символом деколонізації та національного самоствердження.

Отож, у культурно-історичному та буттєвому вимірах важливо, аби чинна транслітерація відображала тяглість писемної традиції української мови як самостійної мови великого європейського народу, яка не уподібнюється до російської, англійської чи будь-якої іншої мови [1, с. 48].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуленко М. Проєкт стандарту державної мови з транслітерації/ Advanced Linguistics,16, 2025. С. 48-66.

2. Красник У. Транслітерація прізвищ українських у багатомовних каталогах бібліотеки. Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2012. № 4. С. 263-275.

3. Ментинська І. Транслітерація власних назв як лінгвістичний ідентифікатор // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології».2010. № 676. С. 45– 48.

УДК 811.161.2'27

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ

Софія МИКИТИН
студентка 2 курсу ННІППБ
Львівський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник – Мар’яна ГДАКОВИЧ,
доцент кафедри мовної підготовки ЛьвДУВС,
кандидат філологічних наук, доцент

Повномасштабна агресія росії 24 лютого 2022 року стала переломним етапом не тільки в політичній, а й у мовній історії України. Вона позначилася на мовній поведінці, на ставленні до мов і на самому усвідомленні того, що означає рідна мова. Дослідниця Н. Матвеєва ви значає вторгнення як чинник прискорення змін у сприйнятті рідної мови громадянами 2.ст. 60. Мова дедалі помітніше реалізує ідентифікаційну роль: вона перетворилася на інструмент ототожнення себе з нацією та ознаку розмежування